

Джонатан Свіфт

Мандри до різних далеких країн світу Лемюеля Гуллівера, спочатку лікаря, а потім капітана кількох кораблів

Частина I. Подорож до ліліпутів

Розділ I

Автор оповідає дещо про себе та про свою родину, про перші спонуки до мандрівництва. Його корабель розбивається і він, рятуючи собі життя, кидається в хвилі, пливе й виходить на берег у країні ліліпутів. Його беруть у полон і привозять до столиці.

У мого батька був невеликий маєток у Ноттінгемширі. З п'ятьох його синів я народився третім. На чотирнадцятому році мене віддали до коледжу в Кембріджі¹. Там я пробув три роки і вчився дуже старанно. Та в батька, чоловіка небагатого, не стало коштів тримати мене там

¹ Кембрідж — місто в Англії з відомим Кембріджським університетом, заснованим ще 1231 року.

довше. Тому через три роки мені довелося піти в науку до видатного лондонського хірурга містера Бетса², у якого я вчився чотири роки. Вряди-годи батько прислав мені трохи грошей, і я витрачав їх на книжки з мореплавства та пов'язаних із ним галузей математики, бо весь час мріяв стати моряком і вірив, що рано чи пізно, а мені пощастить здійснити цю мрію. Скінчивши навчання в містера Бетса, я приїхав до батька і дістав од нього, дядька Джона й декого з родичів сорок фунтів стерлінгів готівкою та ще й обіцянку давати тридцять фунтів щороку на моє утримання в Лейдені³. Там я протягом двох років і семи місяців вивчав природознавство, бо знав, що воно стане мені в пригоді під час майбутніх подорожей.

Повернувшись з Лейдена додому, я за рекомендацією мого доброго патрона, містера Бетса, найнявся на корабель «Ластівка», що ним командував капітан Абрагам Пеннел. Я проплавав на цьому судні три з половиною роки і побував за той час у Леванті⁴ та в інших краях. Повернувшись до Англії, я вирішив улаштуватися в Лондоні. До

² В Англії за часів Свіфта медичну освіту здобували в якогось лікаря. Спеціальних навчальних закладів не було.

³ Лейден — місто в Голландії, де є відомий університет.

⁴ Левант — збірна назва країн Східного Середземномор'я.

цього заохочував мене мін патрон, містер Бетс, що порекомендував мене багатьом своїм пацієнтам. Я найняв частину невеликого будинку на вулиці Олд-Джюрі, за порадою друзів одружився з міс Мері Бертон — другою дочкою містера Едмунда Бертона, власника панчішної крамниці на Ньюгетській вулиці. Бертон дав за дочкою чотириста фунтів посагу.

Через два роки мін добрий патрон Бетс помер, а що приятелів у мене було небагато, то й практика моя почала підупадати, бо сумління не дозволяло мені наслідувати нечесні вчинки інших лікарів і дурити пацієнтів. Отож, порадившись з дружиною та де з ким із знайомих, я вирішив знову податись у море. Цілих шість років я прослужив лікарем на двох кораблях, не раз одвідавши Індію та Вест-Індію, і трохи поліпшив добробут родини. На дозвіллі я читав твори найкращих сучасних і давніх авторів, а буваючи на березі, приглядався до побуту та звичаїв людей і водночас вивчав чужоземні мови, до яких мав великий хист, бо у мене була добра пам'ять. Остання подорож моя була не дуже щаслива, та й відчував я, що море вже втомило мене, а тому вирішив залишитись удома з дружиною та дітьми. З вулиці Олд-Джюрі я перебрався в Феттер-Лейн, а звідти в Уоппінг, де сподівався мати практику серед моряків. Та сподіванки мої не справдилися. Три роки чекав я,

що мої справи покращають, але врешті мусив прийняти вигідну пропозицію капітана Вільяма Прічарда — власника судна «Антилопа», що виряджалось у південні моря.

Ми відпливли з Брістоля 4 травня 1699 року, і спочатку наша подорож минала досить спокійно. Та коли ми вже прямували до Індії, нас захопив страшний шторм і відніс на північний захід до Ван-Діменової землі⁵ — аж до тридцятого градуса й двох мінут південної широти, як ми довідалися з вимірів. Двадцять наших матросів померли від надміру тяжкої роботи та поганого харчу, а решта зовсім знесилили.

П'ятого листопада (коли в тих широтах починається літо) в густий туман дозорець помітив скелю, що виступала з води всього за півкабельтова⁶ від нас. Сильний вітер гнав нас просто на неї. За мить корабель налетів на скелю й розбився. Шістьом з екіпажу, і мені в тому числі, пощастило спустити на воду човен і відпливти на безпечну відстань від корабля та скелі. Ми гребли, гадаю, зо три милі, доки знемоглися зовсім, бо були виснажені роботою ще на кораблі. Далі ми

⁵ Ван-Діменова земля — така була до 1853 року назва острова Тасманії біля південносхідних берегів Австралії.

⁶ Кабельтов — морська міра довжини, дорівнює 185.2 метра.

пустилися на волю хвиль, і за півгодини шквал з півночі перекинув наш човен. Що сталося з моїми товаришами в човні й з тими, котрі допливли до скелі або залишились на судні, — сказати не можу, але гадаю, що всі вони загинули. Я плив навмання, підштовхуваний вітром і припливом, раз у раз шукаючи ногами дна й не знаходячи його. Кінець кінцем, уже знесилений до краю, я раптом відчув під ногами дно. На той час шторм помітно вщух. Дно було таке положисте, що я брів з милою, перше ніж добувся до берега; це сталося, як здається мені, годині о восьмій вечора. Я пройшов ще з півмилі, але не натрапив ніде ні на які ознаки житла чи людей або ж був такий змучений, що не помітив їх.

Від втоми та спеки мені дуже захотілося спати. Я ліг на низеньку м'яку траву і заснув так міцно, як не спав ще ніколи зроду. Проспав я щонайменше дев'ять годин, бо, коли прокинувся, був уже білий день. Я хотів був підвестись, але не спромігся й поворухнутись: я лежав горілиць, і мої руки та ноги з обох боків — так само, як і моє довге, цупке волосся, — прив'язані незліченними нитками до чогось на землі. І на всьому тілі я відчував тоненькі перев'язі, що обплутували мене від пахов до стегон. Я міг дивитися лише вгору: сонце починало вже припікати, і світло його сліпило мене. Навкруги чувся якийсь гомін, але хто то гомонить, розгледіти я не міг, бо, неспроможний

перевернутись, бачив саме небо. Незабаром на моїй лівій нозі заворушилося щось живе і, поволі посуваючись уперед, спинилося в мене на грудях, а потім підійшло під саме підборіддя. Опустивши погляд, я побачив чоловічка дюймів⁷ шести на зріст, з луком та стрілою в руках і з сагайдаком за плечима. Водночас я почував, що слідом за ним суне принаймі ще з півсотні таких самих чоловічків. Украй вражений, я так голосно скрикнув, що всі вони з переляку кинулися врозтіч. Як довідався я потім, дехто з них навіть прибився, сплигуючи з мене на землю. Але незабаром вони повернулися, і один з них, наважившись стати перед самим моїм обличчям, на знак подиву підніс угору руки і верескливо, але цілком виразно гукнув: «Гекіна дегуль!» Решта теж загукала ті самі слова.

А тим часом лежати мені було дуже незручно. По довгих зусиллях мені пощастило розірвати нитки і витягти з землі кілочки, до яких була прив'язана моя ліва рука. Водночас, шарпнувши головою (що завдало мені невимовного болю), я трохи звільнив моє волосся і спромігся повернути голову дюймів на два. Але чоловічки втекли швидше, ніж я встиг спіймати когось із них. Знявся пронизливий крик. А коли гамір ущух, один із них

⁷ Дюйм — англійська міра довжини, дорівнює 2,5 сантиметра.

голосно вигукнув: «Тольго фонак!»

У ту ж мить я відчув, як у мою ліву руку ввігналося з сотню стріл, що кололи мене, наче голки. До того, чоловічки разом вистрілили в повітря, як ми стріляємо з гармат, і багато стріл упало мені на тіло (хоч я й не відчув їх), а деякі влучили в обличчя, хоч я його зараз же затулив рукою. Коли ця злива стріл ущухла, я аж застогнав від досади та болю і знову спробував звільнитись. Але чоловічки випустили ще більше стріл, і дехто з них намагався уколоти мене списом у бік. Добре, що на мені була куртка з буйволячої шкіри, якої вони не могли проколоти. Я подумав, що найобачніше буде лежати поки що тихо, а вночі, користаючися вільною лівою рукою, визволитися зовсім. Я мав підстави вважати, що міг би стати до бою з найбільшими арміями, які вони могли зібрати проти мене, коли всі мешканці цієї країни не більші за тих, котрих я бачив. Але доля судила інакше. Помітивши, що я не рухаюся, вони перестали стріляти. З гомону, що долинав до моїх вух, я здогадався — їх стало більше. Ярдів⁸ за чотири від мене, якраз проти мого правого вуха, чути було стукіт, що тривав цілу годину, так, ніби щось там будували. Повернувши голову, наскільки дозволяли

⁸ Ярд — англійська міра довжини, близько 0.9 метра.

кілочки та нитки, я побачив поміст футів⁹ на півтора заввишки з двома чи трьома драбинами; на ньому могло поміститися четверо таких чоловічків. Звідти один з них — мабуть, якась поважна особа — виголосив до мене довгу промову, з якої я не зрозумів жодного слова.

За наказом промовця до мене підійшло з півсотні тубільців. Вони розрізали нитки, якими була прив'язана моя голова, і тим дали мені змогу повернути її на правий бік, щоб бачити промовця і всі його рухи. Він здавався людиною середнього віку і був ніби вищий на зріст, ніж троє інших, що супроводили його. Один із них, трохи довший за мій середній палець, підтримував шлейф його мантиї, ще двоє стояли з обох боків. Він промовляв, як справжній оратор, і в його словах було чути і погрози, і обіцянки, і співчуття, і ласку.

Я відповів йому покірним тоном, знявши вгору ліву руку і звівши очі до сонця, немов прикликаючи його за свідка. Я майже помирав з голоду — востаннє я їв за кілька годин перед тим, як покинув корабель, — отже кілька разів підніс палець до рота на ознаку того, що хочу їсти. Вельможа зрозумів мене дуже добре. Він зійшов з помосту, звелів приставити до мене багато драбин, і

⁹ Фут — англійська міра довжини, дорівнює 30.4 сантиметра.

ними до мого рота полізли сотні тубільців, несучи в кошиках їжу, яку наказав зібрати й приставити до мене владар, ледве довідавшись про мою появу на острові. Я помітив, що вони принесли мені м'ясо різних тварин, але не міг розібрати, яких саме. Там були і стегна, і філе, і лопатки, що виглядом своїм нагадували баранину, але всі вони були менші за жайворонкове крильце. Я ковтав їх по дві, а то й по три разом і з'їдав щоразу по три хлібини, кожна з мушкетну кулю завбільшки. Чоловічки прислужували мені дуже жваво і на всякі лади виявляли свій подив з мого великого зросту та апетиту.

Потім я дав знак, що хочу пити. Побачивши, як я їв, вони зрозуміли — малою кількістю питва я не вдовольнюся. Вони підкотили до моєї руки одну з найбільших своїх бочок і вибили в ній днище. Я вихилив її одним духом, бо там було менше як півпінти легкого вина, що скидалося на бургундське, але було куди смачніше. Випивши другу бочку, я знаками показав, що хочу ще, але вина в них більше не було. Коли я закінчив свою дивну трапезу, чоловічки загукали з радощів і затанцювали в мене на грудях.

Признаюся, що, коли вони бігали по моєму тілу сюди й туди, мені не раз кортіло схопити в жменю сорок чи п'ятдесят з тих, котрі навернуться під руку, і скинути їх на землю. Проте, зваживши на

моє становище і на ту шкоду, яку вони могли мені заподіяти, а також на власну урочисту обіцянку (бо так тлумачив я свою принижену поведінку), я зразу й відмовився від свого наміру. До того ж я вважав, що це була б невдячність до людей, які поводяться зі мною так гостинно і так щедро частують мене. А в думці я дивувався з хоробрості цих маленьких людей, які наважувалися злазити на мене й ходити по моєму тілу, тимчасом як одна моя рука була вільна, і не тремтіли, ледве глянувши на таке гігантське створіння, яким я мусив був здаватися їм.

Трохи згодом, коли вони побачили, що я не прошу більше їсти, переді мною з'явився той самий вельможа. Він, злізши на мою праву ногу, наблизився до мого обличчя в супроводі почту з дванадцяти чоловік. Він присунув мені під самісінькі очі вірчий лист за монаршим підписом і говорив зі мною без будь-яких ознак невдоволення, але вельми рішучим тоном. Промовляючи, він часто тицяв пальцем, як виявилось потім, у напрямку столиці, що була за півмилі від нас: державна рада ухвалила перевезти мене туди. Я відповів небагатьма словами. Вільною лівою рукою я кілька разів доторкнувся до правої (але проносив її високо над головою його ясновельможності — боявся зачепити його чи когось із його почту), а тоді до своєї голови та тіла, показуючи, що хочу

визволитись. Він, здається, досить добре зрозумів мене, бо заперечливо похитав головою і рухом руки пояснив, що мене одвезуть у столицю як полоненого. Воднораз іншими знаками він дав мені зрозуміти, що в мене буде вдосталь їсти та пити і що зі мною поводитимуться дуже добре. Мені знову захотілося розірвати свої пута. Але, відчувши пекучий біль від стріл на своїх грудях та обличчі, які були всі в пухирях, і побачивши, що натовп довкола зростає, я на мигах показав їм: хай вони роблять зі мною що хочуть. Після того вельможа зі своїм почтом пішов, чемно попрощавшись зі мною: всі вони були в дуже доброму гуморі. Незабаром я почув вигуки, і біля мого лівого боку закомашилося багато людей. Вони попустили мені прив'язі так, щоб я міг повернутися на правий бік. Перед тим вони намазали мені обличчя й руки якоюсь маззю, що дуже приємно пахла, і біль, заподіяний стрілами, за кілька хвилин утамувався. Все це, на додачу до їхніх дуже поживних страв і напоїв, схилило мене на сон. Я проспав щось із вісім годин, як довідався згодом. Та й не дивно, бо лікарі, з наказу імператора, підсипали у вино сонного зілля.

Знайшовши мене сонного на березі, тубільці зразу відрядили гінця до імператора, і державна рада ухвалила зв'язати мене описаним вище способом (зроблено це вночі, коли я спав), а також надіслати мені силу їжі та питва і приготувати

екіпаж, щоб перевезти мене до столиці.

Ці люди — чудові математики. Вони досягли великих успіхів у механіці завдяки підтримці свого імператора, відомого покровителя наук. У цього монарха є багато пристроїв на колесах, щоб перевозити колоди та інші важкі вантажі. Він часто будує величезні військові кораблі, деякі до дев'яти футів завдовжки, в місцевості, де росте будівельне дерево, і звідти їх цими пристроями перевозять ярдів за триста — чотириста до моря.

П'ятсот інженерів і теслярів зараз же заходились будувати щонайбільший екіпаж, який будь-коли бачили в цій країні. То була дерев'яна платформа дюймів на три від землі, футів у сім завдовжки і чотири завширшки, поставлена на двадцять два колеса. Всю цю роботу було виконано протягом чотирьох годин по моєму прибутті на острів. Поява цієї платформи і викликала гомін, який я почув, прокинувшись. Її поставили поряд зі мною. Але найбільші труднощі полягали в тім, щоб підняти мене і покласти на платформу. Для цього тубільці вкопали вісімдесят стовпів в один фут заввишки і канатами, не товщими за нашу дратву, обвили мені шию, руки, ноги та тулуб. Дев'ятсот найдужчих чоловіків тягли шворочки крізь силу блоків, почеплених на стовпи, і за три години я лежав уже на платформі, міцно прив'язаний до неї.

Про все це мені розповіли згодом, бо під час

цієї операції я спав глибоким сном; той сон навіяло мені сонне зілля, підсипане у вино. Тисяча п'ятсот найбільших коней короля, кожен у чотири з половиною дюйми заввишки, мали перевезти мене до столиці, що, як уже я казав, лежала за півмилі від того місця.

Години через чотири після того, як ми рушили в дорогу, стався один дуже кумедний випадок. Платформу спинили на хвилину, щоб полагодити щось там. Skorиставшись з нагоди, двоє чи троє молодих тубільців захотіли подивитися, який я маю вигляд, коли сплю. Вони здерлися на платформу і обережненько підійшли до мого обличчя. Один із них, гвардійський офіцер, засунув мені в ліву ніздрю вістря свого списа, що залоскотало мене, наче соломинка. Я чхнув і прокинувся, а ті троє непомітно зникли. Тільки через три тижні довідався я про причину мого раптового пробудження.

Ми їхали до самого вечора, потім спинилися на відпочинок, і з обох боків платформи стало п'ятсот вартових — половина із запаленими смолоскипами, а решта з луками та стрілами наготові, щоб стріляти, тільки-но я поворухнуся. На світанку ми рушили далі і до полудня опинилися за двісті ярдів од столиці. Там нас зустрів імператор із своїм двором, але міністри, боячись за життя його величності, відрадили його сходити на мене, щоб не

наражатись на небезпеку.

На майдані, де зупинилася платформа, стояв старовинний храм, що вважався найбільшим у всій державі. Кілька років тому, зганьблений бруталним убивством, він утратив для цього релігійного народу своє значення, і його стали використовувати для громадських потреб, винісши звідти всі церковні оздоби. У цій будівлі й вирішили мене оселити. Головні північні двері були чотири фути заввишки і два завширшки, і я вільно міг пролізти крізь них. По обидва боки дверей, дюймів на шість од землі, було по невеличкому вікну. Крізь ліве вікно двірський коваль просунув дев'яносто один ланцюг розміром з ланцюжок на годинниках європейських дам і прикріпив їх тридцятьма шістьма замками до моєї лівої ноги. Через дорогу, футів за двадцять од храму, стояла п'ятифутова башта.

Я сам не бачив, а чув од інших, що імператор разом з багатьма вельможами зійшов на башту і звідти дивився на мене. Переказують, що з міста вийшло з тою ж метою понад сто тисяч городян, і я думаю — принаймні тисяч із десять їх здерлося драбинами того ж таки дня на мене, незважаючи на сторожу. Але незабаром видали наказ, що забороняв таке під страхом смерті.

Пересвідчившись, що порвати ланцюги я не здужаю, майстри перерізали всі нитки на моєму

тілі, після чого я звівся на ноги в дуже сумному настрої. Не можна описати, як усі здивувались і загаласували, побачивши, що я встав і ходжу. Ланцюги на моїй лівій нозі були футів зо два завдовжки й дозволяли мені ходити туди та сюди, описуючи півколо, а також залазити всередину храму і лежати там, простягшись на весь зріст.

Розділ II

Імператор Ліліпутії в супроводі багатьох вельмож приходить подивитись на автора в його ув'язненні. Опис особи та одягу імператора. Щоб навчити автора ліліпутської мови, до нього приставлено вчителів. Своєю сумірною поведінкою він заслуговує ласку імператора. Коли його обшукують, шаблю та пістолі відбирають.

Підвівшись, я поглянув навкруги, і мушу визнати, що ніколи не бачив приємнішого краєвиду. Вся місцевість здавалася суцільним садом, а обгороджені лани, приблизно сорок футів кожний, нагадували грядки квітів. Лани чергувалися з лісами, де найвищі дерева, на мій погляд, були до семи футів заввишки. Ліворуч од себе я бачив місто, що скидалося на театральні декорації.

Тим часом імператор зійшов з башти і верхи

наближався до мене. Хоч як добре був вимуштруваний його кінь, та, побачивши таку величезну постать, що здалася йому живого горою, він злякався і став дибки. Але імператор був чудовим вершником і всидів у сідлі, аж поки підбігли придворні. Вхопивши коня за вужечку, вони допомогли імператорові злізти. Його величність з великим подивом оглядав мене з усіх боків, не підходячи, проте ближче як на довжину мого ланцюга. З його наказу двірські кухарі та комірники, що були напоготові, підвезли до мене на двоколісних візках їжу та напої і поставили їх так, щоб я міг дістати. Я взяв ті візки і швидко спорожнив їх. Двадцять із них були повні м'яса, десять — вина. Кожен візок з м'ясом став мені на два-три добрих ковтки, а вино, налите в десять череп'яних посудин, я вилив просто у візок, випив його одним духом і так само зробив з рештою. Імператриця й молоді принци та принцеси разом з двірськими дамами спершу сиділи в кріслах оддалік, а після пригоди з конем повставали і підійшли ближче до імператора, якого я хочу зараз описати.

На зріст він майже на цілий мій ніготь вищий за першого-ліпшого із своїх придворних: самого цього досить, щоб викликати особливу пошану до нього. Риси обличчя його гострі й мужні, ніс — орлиний, шкіра — оливково-смаглява, постать —

струнка; у рухах цього монарха була грація, у поведженні — велич. Він був уже немолодий як на ліліпута — мав двадцять вісім років і дев'ять місяців і правив щасливо та переможно. Щоб краще бачити його, я ліг на бік, і його обличчя опинилося на одному рівні з моїм, а стояв він за якихось три ярди від мене. Згодом я не раз брав його на руки і тому не можу помилитися в моєму описі.

Його вбрання було дуже просте і являло собою щось середнє між азіатським та європейським одягом. На голові він мав легкий золотий шолом, прикрашений самоцвітами, з пером на гребені. На випадок, якби я розірвав ланцюг, він держав наготові у руці оголений меч дюймів на три завдовжки. Піхви й руків'я його були оздоблені діамантами. Голос у імператора був пронизливий і такий чистий та виразний, що я добре чув його, навіть стоячи на весь зріст. Дами та вельможі були вбрані розкішно, і місце, де вони стояли, нагадувало розстелену на землі спідницю, гаптовану сріблом та золотом. Його величність раз у раз озивався до мене. Я відповідав йому, але ні він, ні я не розуміли один одного. Тут-таки було багато священнослужителів та правників (так я здогадався з їхнього одягу), яким наказано було заговорити зі мною. Я озивався до них усіма мовами, які знав хоч трохи, в тому числі німецькою, голландською, латинською, французькою, іспанською,

італійською, та все марно.

За дві години імператор та двір повернулися в місто, і я залишився сам, під сильною вартою, що мала охороняти мене від настирливості і, можливо, від лихих намірів юрби, яка нетерпляче тиснулася до мене. Коли я сидів біля дверей свого житла, дехто наважився навіть стріляти в мене, і одна стріла мало не влучила мені в ліве око. Полковник наказав схопити шістьох заводіяк; він вирішив, щоб найкраще покарати їх. віддати зв'язаних мені до рук. Підштовхувані списками солдатів, злочинці наблизились до мене. Я удав, ніби хочу з'їсти живцем одного з них, а решту поклав у кишеню куртки. Бідолаха відчайдушно репетував, а полковник та офіцери дуже хвилювались, надто коли побачили, що я видобув з кишені складаного ножа. Та я незабаром заспокоїв їх. Приязно дивлячись на полоненого, перерізав ножом нитки, якими він був зв'язаний, і обережно спустив його на землю. Він одразу втік. Так само зробив я і з іншими, видобуваючи їх по одному з кишені. Я побачив, що моя великодушність справила добре враження на солдатів та народ; згодом це придалося мені й при дворі.

Проти ночі я не без труднощів заліз у своє приміщення, де ліг просто на землю. Так довелося мені спати два тижні, поки з наказу імператора виготовили для мене постіль. На возах привезли

шістсот матраців. Сто п'ятдесят штук їх зшили докупи, зробивши один, що підходив мені й довжиною, і шириною. Таких матраців було покладено один на один чотири; а втім, я б міг обійтися й без них, бо ця постіль була не набагато м'якша за кам'яну підлогу. За таким самим розрахунком було пошито для мене простирадла й ковдри, досить пристойні, як на людину, що стільки часу поневірялася без постелі.

Коли про моє прибуття стало відомо по всій державі, подивитись на мене посунула сила заможного, ледачого й цікавого люду. Села спустили майже зовсім, і, якби імператор не видав спеціальних наказів та розпоряджень, сільське господарство країни дуже занепало б. Накази приписували, щоб кожний, хто бачив мене один раз, негайно повертався додому, і забороняли наближатися до мого приміщення ближче як на п'ятдесят ярдів без особливого на це дозволу від двору, що дало великий прибуток міністрам.

Тим часом імператор раз у раз скликав державну раду обговорювати питання про мою дальшу долю. Як довідавсь я згодом від одного мого приятеля, особи вельми поважної й обізнаної з усіма державними таємницями, двір дуже турбувало питання про те, що робити зі мною. Вони боялися, щоб я не визволився, але й утримувати мене коштувало б дуже дорого і могло викликати

голод у державі. Декотрі пропонували заморити мене голодом або засипати мені обличчя та руки отруєними стрілами, від чого я швидко загинув би. Проте цей план викликав побоювання, що такий великий труп, гниючи, спричиниться до пошестей у столиці, які можуть поширитися й на цілу державу.

У розпалі наради до дверей великої зали підійшло кілька офіцерів, і двоє з них, впущені туди, розповіли про щойно згаданий випадок з шістьма злочинцями. Це справило таке добре враження на його величність та на всю раду, що відразу був виданий наказ, який зобов'язував усі села на дев'ятсот ярдів од столиці приставляти до мене щоранку шість волів, сорок овець та іншу живність разом з відповідною кількістю хліба, вина та всяких напоїв. Платили за них із скарбниці його величності, бо імператор жив переважно прибутками від власних маєтків і рідко, хіба що в найважливіших випадках, удавався по субсидію до своїх підданців.

Прислужувати мені поставили шістсот чоловік, яким визначили платню, достатню для їхнього прожитку, і нап'яли їм біля моїх дверей вигідні намети. Триста кравців дістали розпорядження пошити мені одяг за тамтешнім фасоном. Шестеро найвизначніших учених мали вчити мене ліліпутської мови. І, нарешті, всіх коней з імператорських стаєнь — так само, як і коней

вельмож та вартових, — мали часто виїжджувати в моїй присутності, щоб призвичаїти їх до мене.

Всі ці накази були негайно здійснені, і за три тижні я зробив великі успіхи у вивченні їхньої мови. Під цей час імператор не раз ушановував мене своїми візитами, і йому подобалось бути присутнім на лекціях, що їх давали мені мої вчителі. Я міг уже сьак-так розмовляти з імператором. Перше речення, яке я вивчив, було прохання ласкаво повернути мені волю. Ставши навколішки, я повторював його щодня. Скільки я міг зрозуміти, він відповідав, що це справа часу, що розв'язати її він може тільки у згоді з радою і що спершу я повинен заприсягтися жити в мирі з ним і його державою. Проте він обіцяв, що зі мною поводитимуться цілком добре, і порадив заслужити своєю поведінкою його прихильність, а також симпатію його підданців. Одного дня він попросив, щоб я не ображався, коли він накаже обшукати мене: в мене, мовляв, напевно, є зброя, що повинна бути небезпечною, коли вона відповідає розмірам такої величезної істоти. Я відповів, що його величність може заспокоїтись і що я ладен роздягтися тут-таки перед ним і повивертати всі свої кишені. Все це я переказав почасти словами, а почасти на мигах. Імператор відповів, що, згідно з законами, обшук провадитимуть двоє його чиновників, і додав, що зробити це, безперечно,

вони зможуть лише з моєї згоди та з моєю допомогою. Певний мого благородства та слухняності, він з довірою передає їх мені до рук. Все відібране в мене повернуть, коли я вирушатиму додому, або заплатять за нього стільки, скільки я сам призначу.

Взявши в руки обох чиновників, я поклав їх спершу в кишені мого камзола, а потім в усі кишені, крім двох у куртці та однієї потайної, якої я не хотів давати обшукувати, бо в ній лежало кілька необхідних мені дрібних речей. В одній з кишень куртки був мій срібний годинник, а в другій — гаманець з кількома золотими монетами. Чиновники, маючи при собі пера, чорнило й папір, склали докладний список усього, що бачили, а закінчивши роботу, попросили спустити їх на землю для доповіді імператорові. Той список я згодом переклав на англійську мову. Ось цей переклад повністю:

«Після найпильнішого обшуку в правій кишені Великого Чоловіка Гори ми знайшли тільки шмат цупкого полотна, якого вистачило б, щоб застелити парадну залу вашої величності. В лівій знайдено величезну срібну скриню зі срібним-таки віком, якого ми не могли самі підняти. Ми попросили Чоловіка-Гору підняти віко, і один з нас, влізши всередину, опинився по коліна в якомусь

поросі. Порох той, злетівши вгору, аж до наших облич, примусив нас обох довго чхати. В правій кишені куртки виявлено величезний сувій тонких білих листів, у три людини завтовшки, міцно обв'язаний товстим канатом і вкритий чорними знаками, кожен у півдолоні завбільшки, які ми смиренно дозволяємо собі вважати за літери.

В лівій кишені лежала якась машина з двадцятьма довгими палями на зразок паркану перед палацом вашої величності. Гадаємо, що нею Чоловік-Гора розчісує собі волосся, але ми не питали його про це, бо порозумітися з ним дуже важко.

В більшій кишені з правого боку його середнього одягу (так назвали вони мої штани) ми побачили порожній залізний стовп з людиною завбільшки, з'єднаний зі шматком дерева ще більшого розміру; з одного боку стовпа випинаються великі залізні виступи, зроблені у вигляді дивних фігур, призначення яких ми не знаємо. Така сама машина була й у лівій кишені.

В меншій правій кишені лежало багато кружал, плескуватих металевих різного розміру, з білого та червоного металу. Деякі з них, білі, зроблені наче із срібла, були такі важкі та великі, що ми з товаришем ледве підняли їх.

В лівій кишені були два чорні стовпи неправильної форми; стоячи на споді кишені, ми ледве змогли дістати до верхньої частини

цих стовпів. Один із них, здається, був зроблений з якогось суцільного матеріалу, а на верхньому кінці другого була біла куля, як дві наші голови завбільшки. В кожному із стовпів укладено по величезній сталевій пластині. Ми змусили показати їх нам, бо боялись, що це якісь небезпечні знаряддя. Він витяг їх із ящиків і сказав нам, що в своїй країні одним із них він звичайно голить собі бороду, а другим — ріже м'ясо. Там-таки були ще дві кишені, які він називає годинниковими.

Вони являють собою два великі розрізи в його середньому одязі, щільно закриті тиском його живота. З правої кишені звисає довгий срібний ланцюг з якоюсь чудною машиною, що лежить на дні кишені. Ми наказали йому витягти все, що було на кінці ланцюга; вийнята річ виявилась кулею — зісподу срібною, а зверху зробленою з якогось прозорого металу. На прозорому боці ми побачили чудні знаки, розміщені колом, але доторкнутися до них пальцем заважала та прозора речовина. Він приклав машину нам до вух, і ми почули шум, як од водяного млина. Вважаємо, що то або якась невідома тварина, або ж його бог. Схиляємося більше до останньої гадки, бо він запевняв нас (скільки ми могли зрозуміти його, бо висловлює він свої думки дуже погано), що рідко робить щось, не порадившись із ним. Він називає його своїм оракулом і каже, що ця річ

показує йому час кожного його вчинку.

З лівої кишені він вийняв сітку завбільшки з рибальську, але зроблену так, що вона відкривається й закривається, як гаманець. Всередині знайдено кілька монет з жовтого металу; якщо вони справді золоті, то повинні мати величезну цінність.

Обшукавши пильно, з наказу вашої величності, його кишені, ми помітили круг його стану пояс із шкіри якоїсь велетенської тварини. З правого боку на ньому висів довгий, з п'ять чоловік завдовжки, меч, а з лівого — торба або мішок з двома відділами. В кожному з них умістилося б три ваші підданці. В одному відділі — багато кульок з важкого металу з людську голову завбільшки; щоб підняти їх, потрібна велика сила. В другому лежала купка чорних зернят, невеликих і не дуже важких; ми брали їх по п'ятдесят штук у жменю.

Тут точно перелічено все знайдене на тілі Чоловіка-Гори, який поводився з нами дуже шанобливо, як і належить поводитись з представниками вашої величності. Підписано й скріплено печаткою четвертого дня вісімдесят дев'ятого місяця щасливого царювання вашої величності.

Клефреп Фрелок, Марсі Фрелок».

Коли імператорові прочитали цей список, він запропонував мені, правда, дуже чемно, здати йому

дещо із зазначених речей. Насамперед він назвав мою шаблю, піхви й усе, що було при них. Тим часом трьом тисячам чоловік із свого добірного війська (які того дня несли охорону палацу) він звелів оточити мене на певній відстані і мати наготові стріли та луки. Але я того не помітив, бо очі мої були спрямовані на його величність. Далі він зажадав, щоб я витяг шаблю з піхов, і хоч вона й узялася трохи іржею від морської води, та, коли я став вимахувати нею, заблищала проти сонця так, що все військо скрикнуло — чи то з ляку, чи то з несподіванки. Його величність — безперечно, найодважніший із монархів — злякався менше, ніж я сподівався. Він звелів мені вкласти шаблю в піхви і кинути їх якомога обережніше на шість ярдів од кінця мого ланцюга.

Далі він зажадав один із порожніх залізних стовпів, як він називав мої кишенькові пістолі. Я вийняв пістоль, пояснив, як міг, його призначення і зарядив самим порохом, що, на щастя, не змок у щільно заткнутій порохівниці. Попередивши імператора, щоб він не злякався, я вистрілив у повітря. Це справило враження куди більше, ніж шабля. Сотні людей попадали, наче мертві, і навіть імператор, хоч і втримався на ногах, довгенько не міг прийти до пам'яті.

Я віддав йому обидва пістолі разом з порохівницею та кулями і попросив держати порох

якнайдалі від вогню, бо він міг спалахнути від найменшої іскри і висадити в повітря палац його величності. Так само віддав я і годинник. Імператор дуже зацікавився ним, оглянув і звелів найвищим на зріст гвардійцям однести його, просунувши крізь вушко палицю, як-от в Англії носять барильця з елем¹⁰. Йому дуже сподобався безнастанний шум механізму і рух хвилиної стрілки, який він виразно бачив, бо зір у них гостріший, ніж у нас. Він запропонував своїм ученим висловити їхню думку про цю машину. Читач легко догадається, що думки вчених були дуже розбіжні, а до того ще й плутані і далекі від істини.

Потім я передав їм срібні й мідні монети, гаманець з дев'ятьма великими та кількома меншими золотими монетами, ніж, бритву, гребінець, срібну табакерку, носову хусточку та записну книжку. Шаблю, пістолі й порохівницю відвезли до арсеналу його величності, а решту добра повернули мені.

Як уже я казав, у мене була потайна кишенька, якої не помітили обшукувачі: там лежали окуляри (якими я, маючи слабі очі, іноді користуюся), кишенькова підзорна труба та кілька дрібниць. Я подумав, що вони не мають ніякої цінності для імператора, і вважав, що маю право не показувати

¹⁰ Ель — сорт англійського пива.

їх, бо боявся, що мені їх зіпсують або загублять, якщо я зважуся віддати їх:

Розділ III

Автор дуже оригінальним способом розважає імператора і його придворних дам та кавалерів. Опис придворних розваг ліліпутів. Авторіві на певних умовах дають волю.

Моя лагідність і добра поведінка так вплинули на імператора його двір, а також на армію та народ в цілому, що я вже сподівався незабаром здобути собі волю. Я всіляко намагався підтримувати свою високу репутацію. Тубільці поступово перестали боятися мене. Іноді я лягав долі і дозволяв п'ятьом-шістьом чоловікам танцювати на моїй долоні; кінець кінцем хлопчики та дівчатка насмілилися гуляти в піжмурки в моєму волоссі. Я добре підучився їхньої мови і міг уже розуміти їх та розмовляти з ними.

Одного разу імператорові спало на думку потішити мене видовищем тамтешніх ігор, в яких ліліпути переважають усі відомі мені нації спритністю та пишнотою. Найбільше розважили мене канатні танцюристи, що виконували свої танці на тоненькій білій нитці в два фути завдовжки, натягненій на висоті дванадцяти дюймів од землі.

На цих танцях я, з дозволу терплячого читача, трохи зупинюся.

У грі цій беруть участь тільки кандидати на якусь високу посаду або ті, хто хоче домогтися великої ласки при дворі. Їх навчають цього мистецтва змалку, і вони не завжди бувають вельможного роду або гарного виховання. Коли хтось, чи то померши, чи то попавши в неласку (що трапляється часто), звільняє високу посаду, то п'ять-шість кандидатів просять у імператора дозволу розважити його величність та двір танцями на канаті. Дуже часто навіть найголовніші міністри дістають наказ показати свою спритність і довести імператорові, що вони не втратили своїх здібностей. Флімнен, державний скарбник, підстрибнув на канаті принаймі на дюйм вище від усіх інших вельмож імперії. Я бачив, як він раз за разом підплигував на дошці, покладеній на канат, не товщий за нашу звичайну англійську дратву. Мій приятель Релдресел, перший секретар таємної ради, посідає, на мою думку, друге після скарбника місце. Інші визначні урядовці не можуть і рівнятися з ними.

На цих розвагах часто траплялися нещасливі випадки. Я на власні очі бачив, як два чи три суперники зламали собі ноги. Але небезпека стає куди більшою тоді, як виявляти свою моторність припадає міністрам. Намагаючись перевершити

самих себе і своїх товаришів, вони занадто ризикують, і мало хто з них не падав по два, а то й три рази. Переказували, що за рік чи два перед моїм прибуттям державний скарбник Флімнеп не скрутив собі в'язів лише тому, що, падаючи, потрапив на імператорську подушку, яка випадково лежала на землі й послабила силу падіння. Є в них ще одна розвага, яка відбувається дуже рідко і тільки в присутності імператора, імператриці та прем'єр-міністра. Імператор кладе на стіл три тонкі шовкові нитки по шість дюймів завдовжки: одну — синю, другу — червону і третю — зелену. Цими нитками нагороджують тих, кого імператор захоче відзначити своєю ласкою. Церемонія відбувається у великій тронній залі, де кандидати складають іспити, дуже відмінні від тих, що влаштовуються в країнах Старого чи Нового Світу. Імператор, узявши в руки палицю, держить її горизонтально, а кандидати, ідучи один по одному, то стрибають через неї, то пролазять під нею, залежно від того, підіймає чи опускає палицю імператор. Буває, що другий кінець палиці доручають тримати прем'єр-міністрові, іноді міністр орудує палицею сам. Хто виконує всі ці штуки найдовше і з найбільшою спритністю, той дістає в нагороду синю шовкову нитку; другий приз — червона

нитка; третій — зелена¹¹. Їх обмотують круг стану, і рідко трапляється вельможа, не прикрашений таким поясом.

Кавалерійські коні та коні з імператорських стаєнь, яких підводили до мене щодня не боялися вже мене і підходили до самих моїх ніг. Верхівці змушували їх стрибати через мою руку, коли я лежав долі, а один на високому коні перескакував навіть через мою ногу, взуту в черевик. Це, безперечно, був надзвичайний стрибок.

Пощастило якось і мені потішити імператора небаченим досі там способом. Я попросив його, щоб він звелів мені принести кілька паличок у два фути завдовжки і завтовшки із тростину. Його величність дав відповідний наказ своєму головному лісничому. Другого ж таки ранку шість лісників приставили їх на шістьох возах, запряжених кожний вісьмома кіньми. Взявши дев'ять паличок, я встромив їх у землю в вигляді квадрата на відстані двох з половиною футів одна від одної. По чотирьох сторонах квадрата, футів на два від землі, я прив'язав горизонтально ще чотири налички. Потім до дев'ятьох вертикальних паличок я прип'яв свою хустку, натягши її туго, неначе барабан, а чотири горизонтальні палички, прикріплені дюймів

¹¹ Синя, зелена, червона нитки — кольори англійських орденів Підв'язки, Бані та святого Андрія.

на п'ять над хусткою, правили за бар'єр з кожного боку.

Закінчивши ці приготування, я попросив імператора дозволити двадцяти чотирьом найкращим кавалеристам провести на цьому плаці свої вправи. Його величність погодився; отже, коли кавалеристи прибули, я підняв їх одного по одному в повному озброєнні разом з кіньми за плац. Вишикувавшись у бойовий порядок, вони поділилися на два загони і розпочали воєнні дії — пускали одні в одних тупі стріли або, видобувши шаблі, тікали та переслідували, нападали та відступали, одне слово, виявили найкращу бойову виучку, яку я будь-коли бачив. Імператор був у такому захваті, що кілька днів наказував повторити що розвагу. Одного разу він навіть дозволив підняти себе над плацом і з моєї долоні особисто командував маневрами. Насилу-насилу вдалося йому переконати імператрицю, щоб вона теж дозволила мені підняти її в кріслі.

На моє щастя, під час цих розваг не трапилося жодного прикрого випадку. Тільки один раз гарячий кінь якогось офіцера, копитом продірявивши хустку, спіткнувся, скинув з себе вершника і впав сам. Але я зразу підняв їх обох, а тоді, прикривши однією рукою дірку, другою рукою одного по одному зсадив на землю весь загін таким самим способом, як і підняв його. Кінь,

що впав, звихнув ногу, а вершник навіть не забився. Я як міг полагодив свою хустку, але не звірявся більше на її міцність у таких небезпечних розвагах.

За два-три дні перед моїм звільненням, коли я саме тішив двір такими витівками, до його величності прибув гонець. Він повідомив, що кілька ліліпутів, проїжджаючи верхи поблизу місця, де знайдено мене, бачили на землі велику чорну річ дуже дивної форми, з круглими краями, завбільшки з опочивальню його величності, з підвищенням посередині. То не була жива істота, як вони подумали спершу, бо лежала вона на траві нерухомо, і дехто з них по десять разів об'їхав круг неї. Ставши на плечі один одному, вони добулися на плесканий верх і, постукавши ногою, переконалися, що та річ усередині порожня. Ліліпути подумали, що вона, мабуть, належить Чоловікові-Горі. Якщо його величності буде завгодно, вони беруться привезти її сюди п'ятьма кіньми.

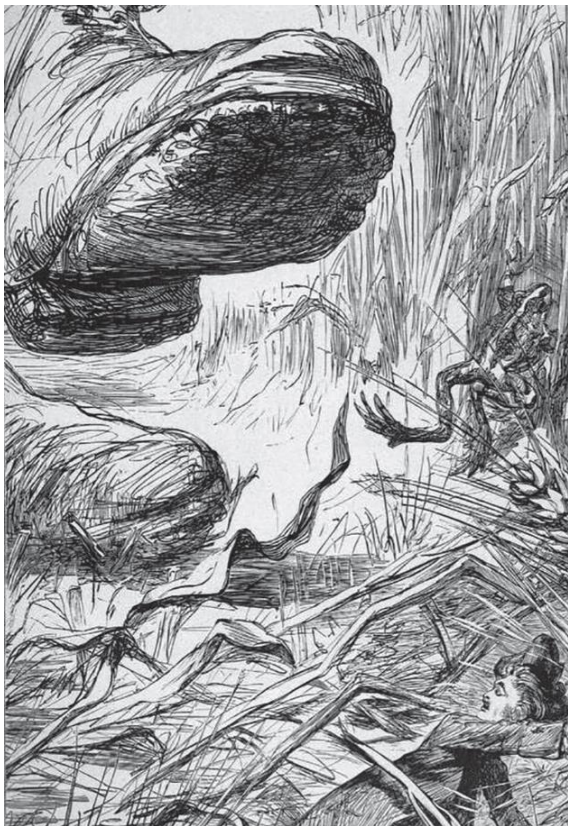
Я відразу здогадався, про що йде мова, і дуже зрадів. Мабуть, вийшовши після загибелі корабля на берег, я був у такому стані, що не помітив, як дорогою з мене злетів капелюх. Я підв'язав був його, коли веслував на човні, а потім насунув на вуха, коли плив. Я не помітив, як розв'язався шнурок, і думав, що капелюх пропав у морі. Тепер я попросив його величність, щоб мені привезли

його якнайшвидше. Капелюх привезли другого дня, але не в дуже гарному стані: в крисах пробили дві дірки на півтора дюйма від краю і зачепили за них два гачки. За ті гачки довгою мотузкою припрягли коней і тягли мій капелюх по землі не менш як півмилі¹². Але пошкодило його менше, ніж я сподівався, бо ґрунт у тій країні надзвичайно м'який та рівний.

Через два дні по цій пригоді імператор звелів привести у готовність усе військо, розташоване в столиці та в її околицях, і вигadaв собі дуже оригінальну розвагу. Він попросив мене стати на зразок Колоса Родоського¹³ і якнайширше розставити ноги, що я й зробив. Одному із своїх найкращих генералів (старому, досвідченому полководцеві і великому моєму прихильникові) він наказав провести всю армію зімкненими лавами між моїми ногами. В параді взяли участь три тисячі піхотинців та тисяча вершників. Піхота йшла по двадцять чотири чоловіки в ряд, а кіннота — по шістнадцять. Військо марширувало з піднятими списками, барабанним боєм та розгорнутими прапорами. Парад мав блискучий успіх.

¹² Англійська миля — 1,6 кілометра.

¹³ Колос Родоський — велетенська статуя, побудована в старовину греками на острові Родос. Заввишки статуя була до 35 метрів.

Я так часто подавав прохання, щоб мені даровано волю, що його величність поставив, нарешті, цю справу на обговорення в кабінеті міністрів, а потім і в державній раді. Там ніхто не заперечував, за винятком Скайреша Болголама,

який чомусь став моїм смертельним ворогом, хоч я нічим не завинив перед ним.

Та наперекір йому всі висловились за те, щоб мені дати волю, і король затвердив постанову.

Цей Болголам був **гальбет**, або адмірал королівського флоту. Він користався цілковитою довірою свого монарха, але мав дуже сувору та похмуру вдачу. Примушений погодитись на моє звільнення, він, проте, наполіг, щоб йому доручили остаточно зредагувати текст угоди, на підставі якої я діставав волю. Прочитавши угоду в присутності двох секретарів та багатьох поважних осіб, Болголам зажадав, щоб я заприсягся не порушувати її — спершу так, як присягаються на моїй батьківщині, потім так, як вимагають їхні закони — тобто взявшись лівою рукою за праву ногу і приклавши середній палець правої руки до лоба, а великий палець — до кінчика правого вуха. Мабуть, читачеві цікаво буде довідатись, як висловлюються в країні ліліпутів, і він захоче знати умови, на яких мене звільнено, тому я наводжу тут точний переклад цього документа.

«Гольбасто Момарем Евлем Гердайо Шефін Маллі Аллі Г'ю, наймогутніший імператор Ліліпутії, володіння якого сягають на п'ять тисяч **блестрегів** (щось із дванадцять миль) навкруги, окраса й пострах всесвіту,

монарх над усіма монархами, вищий за всіх синів людських: той, що ногами спирається на центр землі, а головою сягає до сонця; владар, перед яким усі владарі землі схиляють коліна; лагідний, як весна, розкішний, як літо, рясний, як осінь, лютий, як зима: його найвеличніша величність пропонує Чоловікові-Горі, що недавно прибув до нашої небесної держави, такі умови, яких той під урочистою присягою обіцяє додержувати:

1. Чоловік-Гора не покине наших володінь без писаного нашого дозволу, скріпленого нашою печаткою.

2. Він не вступатиме до нашої столиці без особливого нашого дозволу і має попереджувати про свій прихід принаймі за дві години, щоб городяни встигли поховатися в свої будинки.

3. Зазначений Чоловік-Гора має обмежувати свої прогулянки великими шляхами, не ходити й не лягати на луках і на ланах.

4. Гуляючи зазначеними шляхами, він повинен якнайпильніше дбати про те, щоб не ступити на когось з наших любих підданців, або на їхніх коней, чи то на екіпажі, і не має права брати наших підданців у руки без їхньої на те згоди.

5. Якщо буде потреба негайно послати якесь розпорядження, Чоловік-Гора

зобов'язується віднести в своїй кишені, куди йому вкажуть, кур'єра разом з конем і, в разі потреби, приставити їх назад цілих і неушкоджених.

6. Він буде нашим спільником проти ворожого нам острова Блефуску і докладе всіх зусиль, щоб знищити ворожий флот, який саме тепер готується до нападу на нас.

7. Названий Чоловік-Гора у вільний час має допомагати нашим робітникам підіймати великі камені, з яких будують мури круг головного парку та інші державні споруди.

8. Згаданий Чоловік-Гора має протягом двох місяців установити розміри наших володінь, обійшовши для цього острів понад берегом та підрахувавши кількість своїх кроків.

9. І останнє: зазначений Чоловік-Гора, заприсягшись виконувати всі вищенаведені умови, діставатиме щодня їжу і напої в кількості, достатній, щоб утримувати 1728 наших підданців, матиме вільний доступ до нас і користуватиметься всіма знаками нашої до нього прихильності.

Дано в нашому Белфаборакському палаці у дванадцятий день дев'яносто першого місяця нашого царювання».

Хоч деякі з умов, через лукавство Болголама, були й не такі почесні, як мені хотілося, та я заприсягся й підписав їх з великою радістю і щирим

задоволенням. Відразу ланцюги з моїх ніг було знято, і я опинився на волі. Імператор особисто вшанував мене своєю присутністю на цій церемонії. Я висловив свою подяку, впавши ниць перед його величністю, але він звелів мені підвестися і дуже ласкаво висловив сподівання мати в моїй особі корисного для себе слугу, гідного явленої мені ласки і вартого майбутнього благовоління.

Ласкавий читач пам'ятає, що останній параграф умови передбачав видачу мені їжі та напоїв у кількості, достатній для прогодування 1728 ліліпутів. Коли я трохи згодом запитав одного з моїх придворних приятелів, як саме визначили таке число, той пояснив, що до цієї роботи залучили найкращих математиків. Вчені, вимірявши довжину мого тіла, встановили, що вона вдванадцяттеро більша за їхній зріст. Тоді вони вираховували, що, при однаковій з ними будові тіла, мій об'єм дорівнює принаймі 1728 об'ємам їхніх тіл, а значить, і їжі я потребую відповідно більше.

Цей факт свідчить, які здібні люди оті ліліпути, а також — який розумний і водночас ошадливий їхній імператор.

Розділ IV

Опис Мілдендо, столиці Ліліпутії, та імператорського палацу. Розмова автора з першим секретарем про державні справи. Автор пропонує імператорові послуги у воєнних діях.

Здобувши волю, я насамперед попросив дозволу оглянути Мілдендо — столицю Ліліпутії. Імператор охоче дав такий дозвіл, нагадавши тільки про мою обіцянку не чинити шкоди ні людям, ні будівлям. Населенню оголосили про мій намір одвідати місто. Його мур два з половиною фути заввишки й не менше як одинадцять дюймів завширшки; по ньому круг усього Мілдендо вільно проїхала б карета, запряжена парою коней. Через кожні десять футів над муром височать міцні вежі. Я переступив велику західну браму і обережно, боком пройшов двома головними вулицями, одягнений у саму куртку, щоб не зачіпати полами свого камзола дахів та карнизів. Я посувався вперед дуже обережно, щоб не наступити на якого-небудь гувльісу, який міг залишитися на вулиці, незважаючи на суворий наказ усім городянам не виходити з дому, щоб не наражатись на небезпеку. У слухових вікнах та на дахах тислися цікаві, і мені здалося, що я ніколи ще не бачив такого велелюдного міста. Воно являє собою правильний

квадрат, кожний бік якого має п'ятсот футів. Місто перетинають дві великі вулиці, ділячи його на чотири квартали. Ширина цих вулиць — п'ять футів, а інші, куди я не міг увійти, були завширшки від дванадцяти до вісімнадцяти дюймів. Місто це нараховує не менш як п'ятсот тисяч жителів. Будинки в ньому мають од трьох до п'яти поверхів; на базарах і в крамницях багато всякого краму.

Імператорський палац стоїть у самому центрі столиці, на перехресті двох головних вулиць. Круг палацу, на відстані двадцятьох футів од нього, тягнеться мур у два фути заввишки. Я дістав дозвіл імператора переступити через мур і оглянув палац з усіх боків. Зовнішнє подвір'я становить собою сорокафутувий квадрат і розділене на два; у внутрішньому подвір'ї — імператорські покої. Я дуже хотів подивитися на них, але зробити це було надзвичайно важко, бо головні ворота між подвір'ями лише вісімнадцять дюймів заввишки і сім завширшки. Будинки ж на зовнішньому подвір'ї були щонайменше п'ять футів заввишки; і я не міг переступити через них, не завдавши їм великої шкоди, хоч стіни їхні — з міцного тесаного каменю й мають чотири дюйми товщини. Імператорові недмінно хотілось показати мені свої покої у всій їхній пишності, але вволити його волю я зміг тільки через три дні.

Я вирізав ножем у імператорському парку,

ярдів за сто від міста, кілька найбільших дерев і змайстрував собі з них два стільці — футів три заввишки кожний — досить міцні, щоб витримати вагу мого тіла. Коли народ було попереджено, я знову пройшов містом до палацу, тримаючи в руках свої стільці. Підійшовши до зовнішнього двору, я став на один стілець, тримаючи другий у руці. Потім я переніс його над дахом і обережно поставив на простір у вісім футів завширшки між першим і другим подвір'ям. Далі я дуже зручно переступив через будівлі з стільця на стілець, а потім перетяг до себе перший стілець загнутою на кінці палицею. Опинившись таким способом у внутрішньому подвір'ї, я ліг на бік і зазирнув у вікна середнього поверху; вони пришилися якраз проти моїх очей, і їх відчинили умисно для мене. Я побачив крізь них розкішні покої.

У покоях я вгледів імператрицю з молодими принцями в оточенні почту, її імператорська величність привітно усміхнулася до мене й ласкаво простягла крізь вікно руку для поцілунку.

Та я не буду обтяжувати читача дріб'язковими описами. Головна мета моя — розповісти про події, що сталися тут під час мого дев'ятимісячного перебування.

Якось, тижнів через два по моєму звільненні, до мене приїхав перший секретар таємної ради Релдресел у супроводі слуги. Наказавши кучерові

стати віддалік, він попросив мене дати йому одногодинну аудієнцію, на що я погодився, зважаючи на його високу посаду та особисті якості, а також і на його клопотання за мене перед двором. Щоб краще чути, я хотів був лягти на землю, але він волів перебувати під час розмови на моїй долоні; поздоровивши мене з визволенням і згадавши, що в цьому було трохи і його заслуги, він додав:

— Якби не сталися деякі події, вас не звільнили б так швидко. Хоч чужоземцеві може здатися, ніби в нас усе гаразд, проте над нами тяжить два лиха — партійні чвари і можливий напад сильної ворожої держави. Треба вам сказати, що протягом уже сімдесятьох місяців у нашому королівстві існують дві ворожі партії — **тремексени** й **слемексени**. Перші з них — прихильники високих підборів, другі — низьких. Хоч стародавнім звичаям відповідають більше високі підбори, але його величність вирішив призначати на всі урядові посади тільки тих, хто носить низькі підбори, чого ви не могли не помітити. Помітили ви, мабуть, і те, що підбори його величності нижчі принаймні на один **друр** проти інших (друр — приблизно одна чотирнадцята дюйма).

Ненависть між обома партіями дійшла до того, що члени їх не їдять і не п'ють за одним

столом. Ми знаємо, що тремексенів, або прихильників високих підборів, більше, ніж нас, але вся влада у наших руках. Ми боїмось, що і його високість — наступник трону — симпатизує тремексенам. У всякому разі, один з його підборів вищий за другий, і він через це навіть трохи шкандибає. І от серед оцих чвар нам загрожує напад війська з острова Блефуску — другої після нас і майже рівної нам могутністю та розмірами держави.

Мушу зазначити, що хоч ви й розповідаєте про країни, де живуть люди вашого зросту, та наші філософи не ймуть цьому віри і вважають, що ви впали з Місяця або якоїсь зірки. Адже сто чоловік таких, як ви, знищили б за найкоротший час усі плоди й усю худобу, що є у володіннях його величності. А до того ж у нашій історії, яка нараховує вже шість тисяч місяців, згадується тільки про дві великі держави — Ліліпутію та Блефуску. Ці дві могутні держави вже тридцять шість місяців перебувають у стані запеклої війни, і ось з якої причини. Всім відомо, що яйця, перед тим як їх їсти, розбивають з тупого кінця, і так ведеться споконвіку. Одначе, коли дід його величності, ще хлопчиком, урізав собі пальця шкаралупкою, його батько видав закон, щоб усі під страхом найсуворішої кари розбивали яйця тільки з гострого кінця.

Цей закон так обував населення, що від того часу історики занотували шість повстань, внаслідок яких один імператор позбувся голови, а другий — корони. Монархи Блефуску завжди підбурювали наш народ на заколоти, а коли їх придушували, давали в своїй державі притулок повстанцям. Нараховують одинадцять тисяч чоловік, які не згодились розбивати яйця з гострого кінця, воліючи піти на страту.

Не одну сотню томів видано про це питання, але твори прихильників тупого кінця не дозволено розповсюджувати і членів їхньої партії заборонено приймати на службу.

Імператори Блефуску не один раз подавали нам через своїх послів протести, обвинувачуючи нас у ересі та порушенні заповітів великого пророка Ластрога, викладених у 54 розділі Брандекроля — нашої священної книги. Та їхні докази нічого не варті. Адже в книзі сказано: «Всі вірні мають розбивати яйця з належного кінця». А котрий кінець належний — це, на мою думку, має підказати кожному його сумління або, в крайньому разі, вирішує влада.

Останнім часом вислані нами прихильники тупого кінця зібрали таку силу при блефускуанському дворі, що між нами почалася війна, яка зі змінним успіхом точиться вже тридцять шість місяців. Ми втратили сорок великих

кораблів і куди більше менших, а також тридцять тисяч наших найкращих солдатів та моряків. Втрати ворога ще тяжчі, ніж наші. Але тепер ворог закінчує будувати новий величезний флот і готується висісти на нашому березі, тому його величність, покладаючись на вашу силу та відвагу, звелів мені розповісти вам про все це.

Я доручив секретареві передати його величності мою глибоку пошану й донести до його відома, що я, як чужоземець, не вважаю за потрібне втручатися в їхні партійні чвари, але ладен віддати життя, боронячи його та його державу від нападу будь-яких ворогів.

Розділ V

Автор надзвичайно дотепним способом запобігає ворожому нападowi. Йому дають високий титул. Приїждять послы імператора Блефуску і просять миру. Пожежа в покоях імператриці внаслідок необережності і придуманий автором спосіб врятувати решту палацу.

Імперія Блефуску являє собою острів, розташований на північний схід од держави ліліпутів і відокремлений від неї протокою у вісімнадцять ярдів завширшки. Я ще не бачив цього острова, а, довідавшись про майбутній напад,

умисно не підходив до берега, щоб мене не помітили з якогось ворожого корабля. В Блефуску про мене нічого не знали, бо всякі зносини між обома державами було суворо заборонено під страхом смерті, і наш імператор наклав ембарго¹⁴ на всі судна, куди б вони не йшли.

Поміркувавши трохи, я склав план захоплення всього ворожого флоту, що стояв тоді, як доповідали паші розвідники, у гавані, готовий рушити при першому попутному вітрі, і повідомив про свій план імператора.

Перш за все я розпитав найдосвідченіших моряків про глибину протоки, яку вони часто виміряли. Вони сказали мені, що глибина на самій середині не перевищує сімдесяти **глемглефів** (тобто шести європейських футів) навіть під час припливу, а в інших місцях становить щонайбільше п'ятдесят глемглефів. Я пішов на північно-східний берег, звідки видно було Блефуску, ліг за горбком і, глянувши в свою маленьку підзорну трубу, побачив з півсотні військових кораблів і велику силу транспортних суден, що стояли на якорі. Повернувшись додому, я звелів (на що мав повноваження) приставити мені найміцніший канат та залізних брусів. Канат був з нашої шворку завтовшки, а бруси — із спицю для плетіння

¹⁴ Заборону виходити з порту.

завбільшки. Я сплів канат удвоє, щоб зробити його міцнішим, і з тією ж метою поскручував залізні бруси втрое, загнувши їхні кінці гачками. Причепивши п'ятдесят таких гачків до п'ятдесяти канатів, я знову подався на північно-східний берег. Там я скинув камзол, черевики та панчохи і в самій шкіряній куртці увійшов у воду за півгодини перед припливом. Спочатку я брів, а посередині проплив ярдів з тридцять, доки опинився на міліні, а через півгодини дійшов уже й до флоту.

Вороги, побачивши мене, так перелякалися, що пострібали в море і вплав добулися до берега, де їх зібралось не менш як тридцять тисяч. Тоді я взяв свої знаряддя, позачіпав гачки за отвори, що були в носі кожного корабля, а шворки від них зв'язав докупи. Поки я порався з цим, вороги пускали тисячі стріл, і багато з них впивалися мені в руки та обличчя, завдаючи пекучого болю й заважаючи мені працювати. Та найдужче боявся я за очі. Я напевне втратив би їх, якби раптом не згадав про надійний захист. Між інших дрібниць у мене зберігалися в потайній кишені окуляри — їх, як я вже казав, не помітили імператорські чиновники, коли обшукували мене. Я видобув їх, якнайміцніше приладнав на носі й сміливо став до роботи, не зважаючи на ворожі стріли, що часто влучали в скельця окулярів, не чинячи мені ніякої шкоди.

Позачіплявши всі кораблі гачками і взявшись за зв'язані вузлом канати, я почав тягти їх за собою. Але жоден корабель не зрушив з місця, бо якорі не пускали їх, і мені лишалася ще найважча частина справи. Не виймаючи гачків, я кинув шворки й рішуче перерізав ножем якірні линви, діставши при цім сотні дві стріл у руки та обличчя; потім знов узявся за вузол і легко потяг за собою п'ятдесят найбільших ворожих кораблів.

Блефускуанці, не маючи ніякого уявлення про мої наміри, спершу остовпіли. Вони бачили, як я різав линви, і вирішили, що я хочу пустити судна в чисте море, де б вони порозбивалися одне об одне. Але помітивши, що весь флот пливе у цілковитому порядку слідом за мною, вони зняли такий лемент і вдалися в такий розпач, що й описати не можна. Вийшовши з-під обстрілу, я на хвилинку спинився, повиймав стріли з рук і обличчя, а рани намазав маззю. Знявши окуляри й переждавши з годину, поки вода трохи спала, я перебрів середину протоки, тягнучи за собою всю свою здобич, і цілий та неушкоджений прибув до свого порту.

Імператор і весь його двір стояли на березі, очікуючи кінця цієї великої події. Вони бачили, як півколом наближаються до них ворожі кораблі, але мене не помічали, бо я був по шию у воді, і зовсім занепали духом. Імператор думав уже, що я потонув, а цей флот наближається з ворожими

намірами, і заспокоївся тільки тоді, коли побачив мене з канатами від суден у руках і почув, як я голосно гукнув: «Хай вічно живе наймогутніший імператор ліліпутів!» Великий монарх оддав мені належну честь і тут-таки, на березі, нагородив мене титулом **нардака**, що в них уважають за найвищу відзнаку.

Але його величність відразу висловив бажання, щоб я привів йому решту ворожих кораблів і навіть (ось вона, царська чванливість) захотів не чого іншого, як обернення цілої імперії Блефуску на провінцію Ліліпутії з призначеним од нього віце-королем. Він збирався стратити всіх емігрантів з секти тупоконечників і примусити всіх блефускуанців розбивати яйця з гострого кінця. Тоді він став би володарем цього світу. Я спробував відрадити його від такого наміру, вдаючися як до політичних доказів, так і до міркувань справедливості, і нарешті рішуче відмовився бути знаряддям закріпачення вільного та відважного народу. Це питання обговорювали потім у державній раді, і найрозумніші міністри всі були на моєму боці.

Моя відверто й сміливо висловлена думка настільки суперечила політичним поглядам його величності, що він так і не зміг пробачити мені цього. Він дуже тонко дав це зрозуміти державній раді, де, як переказували мені, найрозумніші

підтримували мене, принаймні своєю мовчанкою, зате інші, мої потайні вороги, не могли втриматися від деяких виразів, що відбилися-таки на мені, хоч і посередньо. Відтоді його величність і ворожа мені кліка міністрів розпочали інтригу проти мене, яка через два місяці ледве не спричинилася до моєї загибелі. Ось як мало важать найбільші послуги, вчинені монархам, у порівнянні з відмовою догоджати всім їхнім примхам.

За три тижні після цих подій з Блефуску врочисто прибула делегація, що смиренно просила миру. Незабаром вона підписала договір на умовах, дуже вигідних для нашого імператора. До складу її входило шість послів з почтом у п'ятсот чоловік, і прибули вони з великою урочистістю, яка відповідала величі їхнього імператора та важливості дорученої їм справи. Договір був підписаний, у чому я завдяки тодішньому моєму впливові чимало допоміг їм.

Після цього послі, яких приватно повідомили, що я був їм щирим другом, віддали мені офіційний візит. Почали вони з компліментів моїй одважності та великодушності і запросили мене іменем свого імператора відвідати їхню державу. Наприкінці вони попросили продемонструвати їм мою надзвичайну силу, про яку вони наслухались таких див. Я охоче вволив їхнє прохання. Але не хочу докучати читачеві подробицями.

Поговоривши деякий час із послами, я й собі попросив їх ясновельможності засвідчити мою пошану імператорові, їхньому володареві, прославленому на весь світ своїми чеснотами, і обіцяв відвідати його імператорську особу перед від'їздом на батьківщину. Отже, при першому ж побаченні з нашим імператором я звернувся до нього з проханням дозволити мені відвідати Блефуску. Він погодився, але, як я помітив, зробив це дуже неохоче. Я не міг зрозуміти причин цього, аж доки мені пояснили нишком, що Флімен і Болголам виставили розмову з послами як ознаку зневаги до імператора ліліпутів, хоч моє сумління перед його величністю було зовсім чисте.

Ось коли я вперше, хоч ще й невиразно, почав розуміти, що таке міністри й царедворці.

Треба зазначити, що я провадив розмову з послами через перекладача, бо мови обох держав різняться одна від одної так само, як і мови будь-яких двох європейських націй. Так само, як і в нас, кожен народ пишається давністю, красою та виразністю своєї мови, зневажаючи мову сусідів. І наш імператор, використовуючи перемогу над їхнім флотом, зажадав, щоб послы представили вірчі грамоти й виголошували свої промови тільки мовою ліліпутів.

Правда, завдяки тісним торговельним зносинам, постійному обмінові емігрантами і

звичаєві посилати дворянську молодь до сусідньої країни, щоб вона шліфувалася там і знайомилася з світом, вивчаючи життя та звичаї людей, — завдяки цьому майже всі знатні люди, як і торговці й моряки, володіли обома мовами. Я особисто переконався в цьому, коли вирядився засвідчити своє шанування імператорові Блефуску. Серед великих нещасть, що спіткали мене через злобу моїх ворогів, це відвідування виявилось для мене дуже благодійним, про що я розповім в своєму місці. Читач, можливо, пам'ятає, що серед умов, за дотримання яких мені була дарована свобода, були й принизливі і неприємні для мене умови. І тільки крайня необхідність змусила мене прийняти їх. Але тепер, коли я носив титул нардака, який був найвищим в імперії, взяті мною зобов'язання принижували б мою гідність, і, треба віддати належне імператору, він жодного разу мені про них не нагадав. Однак незадовго перед тим мені трапився випадок надати його величності, як, принаймні, мені тоді здавалося, видатну послугу. Раз опівночі біля дверей мого житла пролунали крики тисячної юрби; я в жаху прокинувся і почув невпинно повторюване слово «**борглум**» . Кілька придворних, пробившись крізь натовп, благали мене з'явитися негайно в палац, так як покої її імператорської величності були охоплені полум'ям через недбалість однієї фрейліни, що заснула за

читанням роману, не погасивши свічки. Миттєво я був на ногах. Згідно відданому наказу, дорогу для мене очистили; крім того, ніч була місячна, так що мені вдалося дістатися до палацу, нікого не розтоптавши по дорозі. До стін палаючих покоїв вже приставили драбини і було принесено багато відер, але вода була далеко. Відра ці були розміром з великий наперсток, і бідні ліліпути з великою старанністю подавали їх мені; однак полум'я було таке сильне, що ця старанність приносила мало користі. Я міг би легко загасити пожежу, накривши палац своєю свитою, але, на жаль, поспішаючи я встиг надіти тільки шкіряну куртку. Справа здавалася безнадійною, і цей чудовий палац, безсумнівно, згорів би дотла, якби завдяки незвичайній для мене присутності духу я раптом не придумав як його врятувати. Напередодні ввечері я випив багато чудового вина, відомого під назвою «лімігрім» (блефускуанці називають його «флюнек», але наші сорти кращі), яке відрізняється сильною сечогінною дією. На щастя я ще жодного разу не полегшився від випитого. Тим часом жар від полум'я та посилена робота по його гасінню подіяли на мене і перетворили вино в сечу; я випустив її в такій кількості і так влучно, що через якісь три хвилини вогонь було повністю погашено, і решта частин величної будівлі, яка споруджувалась працею кількох поколінь, була

врятована від руйнування.

Тим часом вже зовсім розвиднилось, і я повернувся додому, не чекаючи подяки від імператора, тому що хоч я й надав йому немаловажну послугу, але не знав, як його величність поставиться до способу, яким вона була надана, особливо беручи до уваги основні закони держави, за якими ніхто, в тому числі і високопоставлені особи, не мають права випускати сечу в огорожі палацу, під страхом важкого покарання. Однак мене трохи заспокоїло повідомлення його величності, що він накаже великому юстиціарію винести офіційну постанову про моє помилування, якого, втім, я ніколи так і не домігся. З іншого боку, мене конфіденційно повідомили, що імператриця, страшно обурена моїм вчинком, переселилася в саму віддалену частину палацу, твердо вирішивши не відбудовувати колишнього свого приміщення; при цьому вона у присутності своїх наближених запряглась помститися мені¹⁵.

¹⁵ «...запряглась помститися мені.» — Королева Анна була настільки обурена «аморальністю» нападок на церкву в сатиричній «Казці бочки», що, забувши про політичні послуги Свіфта її міністерству, прислухалась до порад вищого духовенства і відмовилася надати йому посаду єпископа. Свіфт тут висміює забобони королеви і придворних дам. У цьому розділі Гуллівер більше вже не допитливий мандрівник

Розділ VI

Про жителів Ліліпутії. Їхня наука, закони та звичаї. Як вони виховують дітей. Як жив автор у цій країні.

Надаючи подати докладний опис Ліліпутії в окремому трактаті, я поки що хочу задовольнити цікавість читача деякими відомостями загального характеру. На зріст тубільці бувають до шести дюймів. Відповідні до цього пропорції мають там і всі інші тварини, рослини та дерева. Зріст найбільших корів, і коней, наприклад, не перевищує чотирьох-п'яти дюймів, овець — півтора дюйма; їхні гуси — такі, як наші горобці, і так аж до найменших тварин, яких я майже не міг розгледіти. Та очі ліліпутів пристосовані саме до таких розмірів — і вони бачать чудово, але тільки зблизька. Ось приклад, який у них гострий зір; я з великою цікавістю спостерігав, як кухар скуб жайворонка з нашу муху завбільшки, а дівчина шила невидимою голкою з невидимою ж таки шовковою ниткою.

Найвищі дерева там не досягають і семи футів: я маю на увазі дерева з великого імператорського парку, до верховіття яких я ледве

по незнайомій країні — він викладає теорії і думки самого Свіфта.

міг дотягтися рукою. Решта рослин — відповідно нижчі, і нехай уже читач сам уявить собі їхні справжні розміри.

Я не говоритиму тут багато про освіту ліліпутів — наука в усіх її галузях завжди процвітала в цій країні, — а спинюся тільки на їхньому способі писати. Літери в них ідуть не від лівоюю руки до правої, як у європейців, і не від правої до лівої, як у арабів, і не згори вниз як у китайців, а навскоси через сторінку.

Мертвих вони ховають догори ногами, бо вірять, що через одинадцять тисяч місяців мерці воскреснуть. А що на той час земля, яка по-їхньому плескувата, нібито має перекинутись низом догори, то їм легше буде стати на ноги. Вчені, правда, вважають цю теорію нісенітницею, але такий звичай, зважаючи на забобони простого люду, зберігається ще й досі.

Деякі закони та звичаї в них вельми своєрідні. Якби вони не були протилежні законам моєї любої батьківщини, я охоче сказав би дещо на їх виправдання. Бажано тільки, щоб їх додержували як слід. Насамперед згадаю про викажчиків. За всі злочини проти держави карають тут надзвичайно суворо, але якщо суд доведе невинність обвинуваченого, неправдивого викажчика зразу віддають на ганебну смерть: а з його нерухомого та рухомого майна стягають пеню на користь

безневинного, відшкодовуючи йому втрачений час, небезпеку, якої він зазнав, знегоди, пережиті у в'язниці, і всі його витрати на свій захист. А якщо викажчикова майна на це не вистачає, то потерпілого щедро нагороджує держава. До того ж імператор прилюдно виявляє до нього прихильність, і про безневинність його оголошують у всьому місті.

Шахрайство вони вважають за тяжчий злочин, ніж крадіжку, і тому рідко не карають за нього смертю. А пояснюють це тим, що дбайливість та пильність, разом із звичайним здоровим глуздом, можуть уберегти майно від злодія, а проти спритного шахрая чесна людина не має чим боронитися.

А оскільки при купівлі та продажу конче потрібен кредит та довір'я, то коли не буде законів, які карають шахрайство, чесний комерсант завжди зазнає збитку, а шахрай матиме зиск.

Пригадую, як одного разу я заступився перед імператором за злочинця, що, за дорученням свого хазяїна, одержав велику суму грошей і втік з ними. Як обставину, що зменшує його провину, я навів був його величності міркування, що тут ідеться не про крадіжку, а тільки про зловживання довір'ям. Але імператор у відповідь сказав, що безглуздо боронити обвинуваченого таким аргументом, який лише збільшує його провину. Правду кажучи, мені

залишилося тільки відповісти, що у кожного народу — свої звичаї. Але, признаюся, мені було дуже соромно.

Хоч ми й кажемо, що нагорода та кара є найсильнішого зброєю в руках кожного уряду, але ніде, крім Ліліпутії, я не бачив, щоб це правило було запроваджено в життя. Кожен, хто подасть достатні докази, що протягом сімдесяти трьох місяців він точно виконував усі закони країни, дістає право на певні пільги, відповідно до свого стану та звання, і одержує премію із спеціальних коштів. Крім того, йому дають титул **снільпела**, тобто законника, який прикладається до його імені, але не переходить до спадкоємців. Коли я сказав їм, що в нас закон підтримують тільки з допомогою кар, зовсім не згадуючи про нагороди, вони визнали це за величезну ваду нашого устрою. Через це статуя правосуддя в їхніх судових установах має шестеро очей — двоє спереду, двоє ззаду і по одному з боків (що символізує всевідання), у правій руці в неї — мішок золота, а в лівій — меч, і це означає, що правосуддя з більшою охотою нагороджує, ніж карає.

Призначаючи кого-небудь на державну посаду, ліліпути найперше звертають увагу на моральні якості і тільки потім — на здібності. Вони вважають, що коли вже влада є щось конче потрібне для людства, то кожна звичайна людина

може займати ту чи іншу посаду. На їхню думку, провидіння ніколи не мало наміру зробити з громадських справ якоесь таїнство, доступне тільки для небагатьох найбільших геніїв, що їх навряд чи народжується троє на століття. Вони гадають, що правдивість, справедливість, поміркованість та інші подібні якості — під силу кожному і що ці чесноти, при досвіді та добрих намірах, роблять кожного здатним служити своїй країні, окрім випадків, коли потрібні спеціальні знання. На їхню думку, найвища розумова обдарованість не може заступити браку моральних чеснот, і найбільша небезпека — віддавати посади до рук несумлінних людей; адже помилка, зроблена з незнання, але з добрим наміром, ніколи не має таких фатальних наслідків для загального добра, як вчинки людини, схильної до зловживань і обдарованої здібностями приховувати, множити та захищати їх.

Розповідаючи про ці та інші звичаї, я попереджаю, що маю на увазі споконвічні закони країни, а не сучасне перекручення їх — наслідок звироднілості людської природи. Наприклад, ганебну практику призначати на високі посади тих, хто добре танцює на канаті, або звичай давати нагороди за стрибки через палицю — хай занотує це читач — запроваджено дідом теперішнього імператора. І так прикро розвинулись ці перекручення тільки через невпинне зростання

партій та фракцій. За невдячність ліліпути, так само, як деякі інші народи, карають смертю, міркуючи, що той, хто відплачує злом за добро, є ворог усім людям і недостойний жити.

В кожному місті є в них дитячі будинки, куди всі батьки, крім селян, повинні віддавати на виховання та науку своїй дітей — і синів, і дочок, — коли їм мине двадцять місяців; у цьому віці, як гадають ліліпути, зароджуються певні здібності. Ці школи бувають різних типів, залежно від стану батьків, окремо для хлопців і дівчат. Учителі там дуже досвідчені й готують дітей до життя відповідно до становища їхніх батьків у суспільстві та їхніх власних здібностей і нахилів. Спершу я скажу дещо про будинки для хлопців, а потім про будинки для дівчат.

В будинках, де виховуються сини вельмож і знатних дворян, працюють поважні, високоосвічені педагоги. Дітей там одягають і годують дуже просто і прищеплюють їм правила честі, справедливості, скромності, милосердя. В них розвивають релігійні почуття та любов до батьківщини. За винятком короткого часу на їжу та сон і двох годин на розваги та фізичні вправи, діти завжди мають якусь роботу. До чотирьох років їх одягають спеціальні доглядачі, а старші вихованці, хоч якого знатного роду вони були, мусять одягатися самі. Жінки-доглядачки — не молодші,

як на наш рахунок, за п'ятдесят років — виконують тільки чорну роботу. Розмовляти з вихованцями заборонено, і все своє дозвілля діти бувають з учителями або їхніми помічниками; через це вони уникають шкідливих вражень і не знайомі з розпустою та всяким нечестям, що так псує наших дітей. Батькам дозволено відвідувати своїх дітей тільки двічі на рік, кожен раз не більше як на одну годину. Цілувати дітей дозволяють тільки при побаченні та при прощанні, а вчитель, який завжди буває тут же, стежить за тим, щоб дітям нічого не нашіптували, не вживали ніяких пестливих виразів і не приносили іграшок, солодошів тощо.

Коли батьки не платять за виховання та утримання своїх дітей, належні з них гроші стягає держава.

Так само влаштовано будинки й для дітей звичайних дворян, купців і ремісників. Проте діти, призначені бути ремісниками, від одинадцяти років починають вивчати своє ремесло, а діти осіб знатного роду продовжують загальну освіту до п'ятнадцяти років, що відповідає у нас двадцять одному. Останні три роки з ними поступово починають поводитися вже не так суворо.

Система виховання в будинках для дівчат дуже подібна до системи виховання хлопців. Для малят різниця полягає лише в тому, що служниці одягають дівчаток не до чотирьох, а до п'яти років.

Няньок, які розповідають дітям казки або якісь жахливі, фантастичні історії, прилюдно тричі б'ють батогами, завдають на рік до в'язниці, а потім засилають на все життя до найдальших кутків країни. Через те тамтешні молоді панночки не менше за хлопців соромляться показати свою полохливість і за прикрасу жінки визнають лише цнотливість та охайність.

Я не помітив ніякої істотної різниці у вихованні хлопців та дівчат. Хіба що фізичні вправи для дівчат заведено не такі важкі та освіта їхня трохи вужча, зате дівчат навчають господарювання. Ліліпути додержуються погляду, що дружина, не маючи змоги бути вічно молодю, повинна завжди бути розумним і приємним товаришем. На дванадцятому році, коли для дівчини, як вони вважають, настає час шлюбу, батьки чи опікуни забирають її додому, і рідко буває, щоб розлучаючись із будинком та подругами, молода панна не плакала гіркими сльозами.

В будинках для дівчат простого походження їх навчають ремесла, відповідного до їхньої статі та становища в суспільстві. Тих, що мають заробляти собі на хліб самі, випускають з будинку на сьомому році, а решту держать до одинадцяти років.

Менш заможні родини, крім невеликої річної плати за пансіон, вносять якусь частку свого

місячного заробітку. Таким чином збирається сума грошей, достатня для того, щоб молоді люди могли розпочати самостійне життя. А значні особи зобов'язуються забезпечити своїх дітей певною сумою, відповідною до їхнього громадського становища. Капітали ці завжди приміщують якнайвигідніше і використовують точно за призначенням.

Селяни тримають дітей удома, бо їм доведеться працювати тільки коло землі, і держава не надає великої ваги їх вихованню. Проте для старих та хворих улаштовано спеціальні притулки та шпиталі, і через це в країні не знають жебрацтва.

Тепер, може, допитливому читачеві буде цікаво довідатись про деякі подробиці мого життя в цій країні, де мені довелося перебути дев'ять місяців і тринадцять днів. Маючи природний хист ручної праці й спонукуваний потребою, я з найбільших дерев імператорського парку змайстрував собі досить пристойний стіл та стілець. Двісті швачок шили мені сорочки та білизну, і хоч полотна їм дали найцупкішого та найтовщого, вони, проте, мусили складати його в кілька разів, бо й найтовще було тонше від нашого батисту. Сувої цього полотна мають звичайно три дюйми завширшки і три фути завдовжки. Я ліг на підлогу, і швачки зміряли мене мотузкою, яку тримали за кінці, стоячи одна на моїй шиї, а друга на коліні:

третя лінійкою в один дюйм завдовжки виміряла довжину мотузки. Далі вони зміряли обвід великого пальця моєї правої руки й на тому задовольнилися, бо в них математично точно вираховано, що обвід великого пальця дорівнює обводу зап'ястка, і так само встановлено співвідношення між зап'ястком, шиєю та грудьми. Отже, користуючись своїми розрахунками та взявши за взірєць мою стару сорочку, швачки пошили сорочки якраз на мій зріст.

Одяг шили мені триста кравців, які брали з мене мірку вже іншим способом: я став навколішки, а вони приставили до моєї шиї драбину і, вилізти на верхній її щабель, спустили від мого коміра до підлоги шнур з тягарцем на кінці. Довжина його мала відповідати довжині мого камзола. Пояс і руки я виміряв сам. Працювали кравці в моєму домі, бо інший будинок не вмiстив би мого костюма. Коли він був готовий, то скидався на ковдру, пошиту з однобарвних клаптів.

Триста кухарів готували мені їжу в невеличких хатках, побудованих біля мого будинку. Вони жили із своїми родинами, і кожен з них готував по дві страви на сніданок, обід та вечерю. Я брав у жменю дванадцять лакеїв і ставив їх на стіл, сто лакеїв прислужували внизу, на підлозі. Одні вносили тарелі зі стравами, інші підкочували бочки з вином та всякими напоями. Ті, що були на столі,

на мою вимогу піднімали їх дотепним способом з допомогою коловорота, як ми в Європі витягаємо відро з колодязя. Однієї тарілки вистачало мені на один ковток, так само, як і однієї бочки з вином. Їхня баранина поступається перед нашою. Зате яловичина — просто чудова. Іноді мене частували шинкою такого розміру, що я міг тричі вкусити її, але це траплялося рідко. Слуги страшенно здивувалися, побачивши, як я їв її разом з кістками, як їдять у нас ніжку жайворонка. Я за одним разом ковтав цілого гусака чи індики, і, мушу визнати, вони були куди смачніші за наших. Дрібнішу птицю я брав штук по двадцять, а то й по тридцять на кінчик ножа.

Одного дня його величність висловив бажання пообідати в мене разом із своєю дружиною і принцями та принцесами. Коли вони з'явилися, я розмістив їх на столі у парадних кріслах з почтом обабіч. Був з ними і Флімнеп, лорд-скарбник з білим жезлом у руці. Я спостеріг, що він раз у раз скоса поглядає на мене, проте я їв більше, ніж звичайно, бажаючи підтримати честь моєї любої батьківщини, а також для того, щоб вразити двір. Я маю деякі підстави гадати, що цей обід дав Флімнепові привід обмовити мене перед його величністю. Хоч скарбник поводився зі мною по-приятельськи, але завжди був моїм потайним ворогом. Тепер же Флімнеп змалював імператорові

скрутне становище скарбниці, вказав на великі проценти, під які мусив брати позику, на дев'ятипроцентне падіння кредитних білетів, на те, що я вже коштував його величності понад півтора мільйона спрагів (золота монета завбільшки з блискітку), і нарешті порадив імператорові позбутися мене при першій нагоді.

Розділ VII

Автора сповіщають про намір обвинуватити його в державній зраді, і він тікає до Блефуску. Як прийнято його там.

Перше ніж розповісти про мій від'їзд з Ліліпутії, слід сказати кілька слів про інтриги, що аж два місяці точилися проти мене. Через своє просте походження я завжди стояв осторонь од дворів царських, і хоч чувач чимало про звичаї імператорів та міністрів, але ніколи не сподівався таких жахливих наслідків їхнього гніву в цій далекій державі, керованій, як здавалося мені, принципами зовсім не подібними до європейських.

Саме тоді, як я збирався відвідати імператора Блефуску, одного вечора дуже таємно, в закритих ношах, прибула до мене поважна персона з двору (якій я зробив дуже велику послугу, коли вона втратила ласку його величності) і, не називаючи

свого імені, зажадала побачення зі мною. Носіїв було відіслано. Поклавши в кишеню камзола ноші разом з його явновельможністю, я звелів вірному слугі казати всім, що я нездужаю і ліг уже спати, а сам увійшов у помешкання, зачинив двері, поставив своїм звичаєм ноші на стіл і сів біля них. Коли ми обмінялися привітаннями, я помітив велику заклопотаність на обличчі його ясновельможності і спитав про її причини. Тоді він попросив терпляче вислухати його, бо справа йшла про мою честь та життя. Я записав його слова відразу, як він пішов. Ось що сказав мій доброзичливець:

— Насамперед, — почав він, — вам треба знати, що останнім часом кілька разів скликали таємні засідання державної ради з приводу вас, і два дні тому його величність дійшов остаточного вирішення.

Ви дуже добре знаєте, що Скайреш Болголам (гальбет, або головний адмірал) мало не з першого дня, як ви прибули сюди, став вашим запеклим ворогом. Я не знаю, як і чому виникла ця ворожнеча, але ненависть його особливо зросла після вашої перемоги над блефускуанцями, яка зовсім затьмарила його адміральську славу. Цей вельможа у спілці із лордомскарбником Флімнепом, генералом Лімтоком, камергером Лелькеном і верховним суддею Бельмафом склали акт, де вас обвинувачують у державній зраді та інших

злочинах, за які карають смертю.

Ця новина так збентежила мене, свідомого своїх заслуг і безвинності, що я вже хотів був перебити його, але він попросив мене мовчати і вів далі:

— На подяку за вчинені послуги я, ризикуючи головою, здобув протоколи засідань ради і скопіював акт обвинувачення. Ось він:

Акт обвинувачення

Квінбуса Флестріна (Чоловіка-Гори)

ПУНКТ I

З огляду на те, що зазначений Квінбус Флестрін, привівши до нашого берега флот імператора Блефуску і доставши від його імператорської величності наказ захопити також усі інші кораблі зазначеної імперії Блефуску з тим, щоб обернути імперію Блефуску на нашу провінцію з призначеним од нас віце-королем і знищити та скарати смертю не тільки емігрантів прихильників тупого кінця, а й усіх тих тубільців, що не зречуться зараз же своєї тупоконечної ересі, — вищеназваний Квінбус Флестрін, як віроломний зрадник просив його найласкавішу та найсвітлішу величність увільнити його, Флестріна, від виконання розпорядження, бо він, мовляв, не хоче позбавляти волі безневинний народ і силувати його сумління.

ПУНКТ II

Крім того, коли до його величності прибула делегація блефускуанців благати замирення, зазначений віроломний зрадник Флестрін допомагав послам порадами, підмовляв і підбадьорював їх, хоч і добре знав, що вони служать монархові, який недавно був одвертим ворогом його величності і вів проти нього воєнні дії.

ПУНКТ III

Зазначений Квінбус Флестрін, всупереч обов'язкам віропідданого, доставши усний дозвіл його величності, має намір одвідати державу й двір імператора Блефуску і під приводом цього візиту хоче, в дійсності по-зрадницькому віроломно допомогти нашому запеклому ворогові імператорові Блефуску у ворожих діях проти нашого імператора.

— Є там ще й інші пункти, та я наводжу найважливіші. Під час дебатів його величність, треба визнати, виявив надзвичайну поблажливість, згадуючи раз у раз ваші заслуги й намагаючися зменшити тим вашу провину. Скарбник і адмірал, проте, наполягали, щоб стратити вас найжахливішим та найганебнішим способом, підпаливши вночі будинок, де ви живете. Генерал Лімток зважав за краще вислати проти вас тисяч двадцять солдатів з отруєними стрілами, щоб поранити вам руки та обличчя. Дехто пропонував

намазати вам білизну маззю, од якої все тіло свербітиме так, що ви самі подерете його й помрете в невимовних муках. Генерал приєднався до цієї думки, й довгий час більшість була проти вас. Але імператор, вирішивши по змозі врятувати вам життя, привернув, нарешті, на свій бік камергера.

Після цього Релдресел, перший секретар таємної ради, що завжди виявляв до вас щирю приязнь, дістав од імператора наказ висловити свою точку зору. Своім виступом він виправдав вашу добру думку. Він погодився, що злочини ваші великі, але милосердя імператора — найбільша царська чеснота, що так справедливо вславила його, — ще більше. Він сказав, що дружба між ним і вами відома кожному і що високі збори, мабуть, вважатимуть його через це за небезсторонню особу, але, корячись наказові, він одверто висловив свою думку. Коли його величність, зважаючи на ваші заслуги й слухаючись своєї милосердної вдачі, захоче зберегти вам життя, наказавши тільки виколоти вам обоє очей, то, на його нікчемну думку, така кара і задовольнить правосуддя, і змусить цілий світ вітати лагідність імператора та розум і великодушність тих, що мають за честь бути його радниками. Бо сліпота анітрохи не відіб'ється на вашій фізичній силі, якою ви можете ще бути корисним його величності; без очей ви станете навіть відважніший, бо не бачитимете

небезпеки. Адже саме побоювання за очі найдужче заважало вам привести сюди весь ворожий флот. Для вас, мовляв, досить буде дивитися очима міністрів, бо так само роблять і найбільші монархи.

Державна рада зустріла цю пропозицію дуже неприязно. Адмірал Болголам, підвівшись, розлючено сказав, що дивується, як це секретар наважується захищати зрадника, і додав, що заслуги ваші тільки обтяжують вашу провину. Адже та сила, яка дозволила вам захопити кораблі блефускуанців, дасть вам змогу відвести їх назад. Він запевняв, крім того, що має певні підстави вважати вас за одностороннього прихильника тупого кінця. А що зрада в серці з'являється раніше, ніж її виявляють у вчинках, то він обвинувачував вас у зраді й категорично вимагав вашої смерті.

До цієї думки приєднався і скарбник. Він доводив, що ваше утримання вже коштувало його величності багато грошей, а в дальшому буде і зовсім над силу державі. Проте пропозиція секретаря виколоти вам очі не тільки не завадить цьому лихові, а ще й збільшить його, бо, як показали спроби з деякими тваринами, вони після цієї операції їдять ще більше і швидко гладшають. Він підкреслив також, що його величність і рада, яка судить тепер вас, певні вашої провини, і це одне дає вже право засудити вас, не шукаючи формальних доказів.